

Sprehodi po knjižnem trgu

Matej Bogataj

Samo Rugelj: Resnica ima tvoje oči.

Maribor: Litera (Piramida), 2018.

V svojem romanesknem prvencu se Rugelj, eden bolj izpostavljenih v zadevah založništva in knjižnega trga, urednik, pa tudi avtor nekaj v glavnem športno-pohodniških in ultramaratonskih knjig, ukvarja z minevanjem. Ob koncu leta, ko se mu izteka tudi delovna doba in se malo v maniri moškega pred prepadom, samo da ponujajoče se ljubavne potenciale prepozna kot iluzorne in ženo kot tisto, ki ga najbolj privlači, ukvarja s tistim *po tem*, se Miha ob ireverzibilnosti časa sooči še z dvema zagatama. Prva je njemu nevšečno morebitno vsakokratno in brezpogojno varovanje vnukov, pri čemer se z ženo malo ukrešeta, saj je on glede tega zadržan, zdi se mu, da je vsaka generacija svoje opravila že s tem, da je poskrbela za naslednjo, in da je zdaj na tej, da bolj ali manj avtonomno skrbi za naraščaj, ženi pa se zdi vsakokratno dežurstvo nekaj najbolj naravnega. Druga zagata je stanje sinovega zakona: žena mu je namreč sumničavo brskala po telefonu in odkrila korespondenco z ljubico; da bi rešila zakon v krizi, se mlada dva odpravita v Istanbul, otroke, tudi močno nahodno in hropečo hčer, zaupata starim staršem, Mihi in ženi. V Istanbulu, ki je ključno mesto za nekatere dogodke v romanu in mesto s predzgodbo za Mihov zakon, goste zaprte prestižne zabave, med katerimi sta tudi Mihov sin in žena, prerešeta

terorist. Kot bi hotel Rugelj povedati, da del sveta ni več varen, da nič več ni, kot je bilo: v tem mestu sta se namreč spoznala Miha in žena, ko so spali na hotelski strehi in se je čudežno pretaknila družčina dveh tipov in treh bejb, spoznala sta se takoj tudi na prav svetopisemski način in takrat mogoče zaplodila otroka, ki je zdaj tam dočakal svoj konec. Čeprav, in to je zgodba iz Prologa, se je žena dan prej, prepričana v Klaus in Oginovo metodo, to veliko zaroto proti kontracepciji, svetopisemsko spoznavala že s svetlolasim Nemcem in je ves čas v zraku, ali je Miha res biološki otrokov oče: obljudbo, da ne bo nikoli vrtal v to skrivnost, prekrši; ob odhodu v penzijo mu vrag ne da miru in se da testirati za očetovstvo, sinov vzorec ukrade kar s kozarca, kot v kakšni kriminalki. Vendar po silnih dilemah potem kuverte z rezultati ne odpre, tudi ženi prizna svoj prekršek in je zveza po tem še trdnejša kot prej. Čeprav se po napovedi iz Prologa sprašujemo, ali bo napoved zagat z očetovstvom do konca romana ustrelila, kot tista čehovljanska pištola, ki se mora sprožiti do konca drame, če se je pojavila v prvem dejanju, in kdo bo pri tem padel.

Toda *Resnica ima tvoje oči* ne govori o kakšnem tragiškem prepoznavanju krute usode, ne gre za tiste vrste resnico, kakršno ufilmuje koprodukcijski družinski film Olma Omerzuja, ko se med odsotnostjo staršev družinski prijatelj in sorodnik testira za darovalca organa in zmaga, medtem ko formalni oče ni primeren, ker ni tudi biološki. Ne, naslov romana ima drug pomen; govori o tem, da imajo vsake oči svojega malarja, da je resnica subjektivna. In v romanu se Miha ob upokojitvi in ob zapeljevanju sodelavke, ki ga opazi očitno tudi zaradi lastne naperjenosti, pa ob erotični masaži, ko gre po sinove ostaline v mesto njegovega spočetja, in ob tem, da se po Hemingwayevem vzoru poskuša ustreliti z očetovo pištolo in podobnem, odloča med kar najbolj različnimi 'očmi' oziroma 'malarji'. Njegova upokojenska kriza, spremljana s spoznanjem, da je z razmišljanjem o napeljavah in vodih in podobnem zanemaril kulturo, se kaže kot potreba po osmislitvi bivanja. Miha se, spodbujen z nasveti gurujev za življenjske stile in gradnjo osebnosti, odloči, da bo prebral celotno zbirko Sto romanov, da si bo vzel čas in bo zbirko, ki so jo imeli doma starši, on pa jo je v določenem življenjskem obdobju zaradi bivanjske, se reče prostorske stiske spravil iz hiše. Zdaj mu sodelavci kupijo drugo, v antikvariatu, in glej, tam dela tudi dekleta, ki je zanosilo z njegovim sinom in ki bi najverjetneje porušilo njegov zakon, če ga ne bi prej prekinili istanbulski strelci.

Z atentatom radikaliziranega islamista postane Rugljev Istanbul pravzaprav Capudrov Rim: v *Reki pozabe* pripovedovalec na diplomatski misiji v večnem mestu na vsakem koraku naleti na teroriste, ženske imajo pod

svojimi šotorastimi oblačili namesto deteta v naročju palice z dinamitom in mrtvi frlijo na vse strani, razstrelijo letalo, s katerim bi moral potovati, se zato zatakne v mestu, Rim je torej mesto, ki so ga dodobra načeli temni eho multikulturalizma in obupana dejanja radikaliziranih posameznikov.

Na koncu romana, po vseh mogočih preobratih, po mučni identifikaciji obeh trupel, po zapletih vseh vrst, najdemo Miho s knjigo v roki. Rugelj je že v prejšnjem delu, *Tek na dolge proge*, ki se sicer tematsko navezuje na prejšnji tekaški pričevanji in dnevniške zapise, omenjal tek kot preventivo in terapijo, nekako pa tudi predvidel, da bo njegov protagonist ravno zaradi zdravega, torej športnega in discipliniranega življenja, aktiven in luciden še vrsto let po tem, ko bodo njegovi vrstniki že ostareli in bolehn. Tako je lahko pripovedna perspektiva postavljena za dvajset let v prihodnost, kot da mu ta leta zaradi načina življenja pripadajo. Tam smo dobili občutek, da je tek skoraj panacea, univerzalni lek za vse tegobe, in tudi tokrat se Miha rad poda na katerega od bližnjih kucljev, na Grmado ali na silvestrski pohod na Šmarno goro z vnukom. Vendar je kljub športnemu udejstvovanju konec romana tokrat bolj pesimističen: od prihodnosti ne moremo pričakovati prav nič, saj je življenje nepredvidljivo, stkano iz naključij, in njegovo srečanje z ženo v Istanbulu in sinova smrt prav tam sta ključna dogodka, ki ju mora osmisliti. Ležerno branje kvalitetnega čtiva pa lajša tegobe ob prebolevanju in Rugelj kot strokovnjak za branje in knjižni trg navija in propagira ravno branje, ob lagodni telesni aktivnosti.

Vendar pa ta promocija branja ni edina avtorsko prepoznavna poteza tega romana, v *Teku na dolge proge* je tekaču pri pripravah v veliko pomoč pes, tudi s svojim nepredvidljivim in igrivim načinom použivanja narave, ki kaže drugo stran naporov, ki jim je izpostavljen tekač na svojih pripravah in potem na maratonih ali tekaško-pohodnih izzivih, ki si jih sam zada. Tudi v romanu *Resnica ima tvoje oči* je pes tisti, okoli katerega upokojena zakonca, še preden po muhavosti naključja postaneta skrbnika svojih vnukov s polnim delovnim časom, osrediščata preživljanje svojega prostega časa.

Rugljev roman je spisan kot natančen Mihov obračun z življenjem, ko to prehaja v zadnje življenjsko obdobje. Skrbno so popisani njegova preteklost, glavne dileme, kompozicija je kronološko preskakujoča. Iz preteklih, na Istanbul vezanih dogodkov, prehaja v dveh simetričnih delih – prvi je tisto prej, ko načrtuje, in drugi tisto potem, ko je v situacije in dogodke vržen, nehote – med različnimi časi. Ob podrobnostih potovanja v mesto na športno tekmo ali nasvetih prijateljev, kako naj s prešuštvom reši zakon, imamo tako obrede poslavljanja od sodelavcev na poslovilni zabavi ali opise prevzema trupel, pa silvestrski večer, po katerem ni nič več, kot je

bilo. Rugelj je precej analitičen pisec, pisava je umirjena in tudi ob najbolj presenetljivih obratih ne postane čustvena; Miha, recimo, kot tehnični kader rad preračunava, recimo število spolnih odnosov v zakonu ali količino časa, ki ga bralec potrebuje za celotno zbirko Sto romanov. Njegov roman se dogaja v okolju, ki je kulturno bogato in vezano na branje, čeprav bolj prihodnje in načrtovano kot prejšnje, čeprav med kuliserijo, na kateri se dogaja, ne manjka del, ki jih bere sproti, seveda s slabo vestjo, da ne več in da premalo literature. Rugelj, ki prihaja iz sveta literature, verjame v moč literature, to svojemu poklicu lastno promovira in s tem tudi medij, ki si ga je izbral za popis stisk in zagat tistih, ki so se osvobodili rutine in vsakodnevne navzočnosti na delovnem mestu ter tipajo za novimi izzivi in prostočasnimi dejavnosti – v okviru možnega in usklajeno z njihovimi postopno slabečimi sposobnostmi.